

Mislukking van Market-Garden en de ellendige gevolgen daarna voor de Maasdorpen in 1944/45.

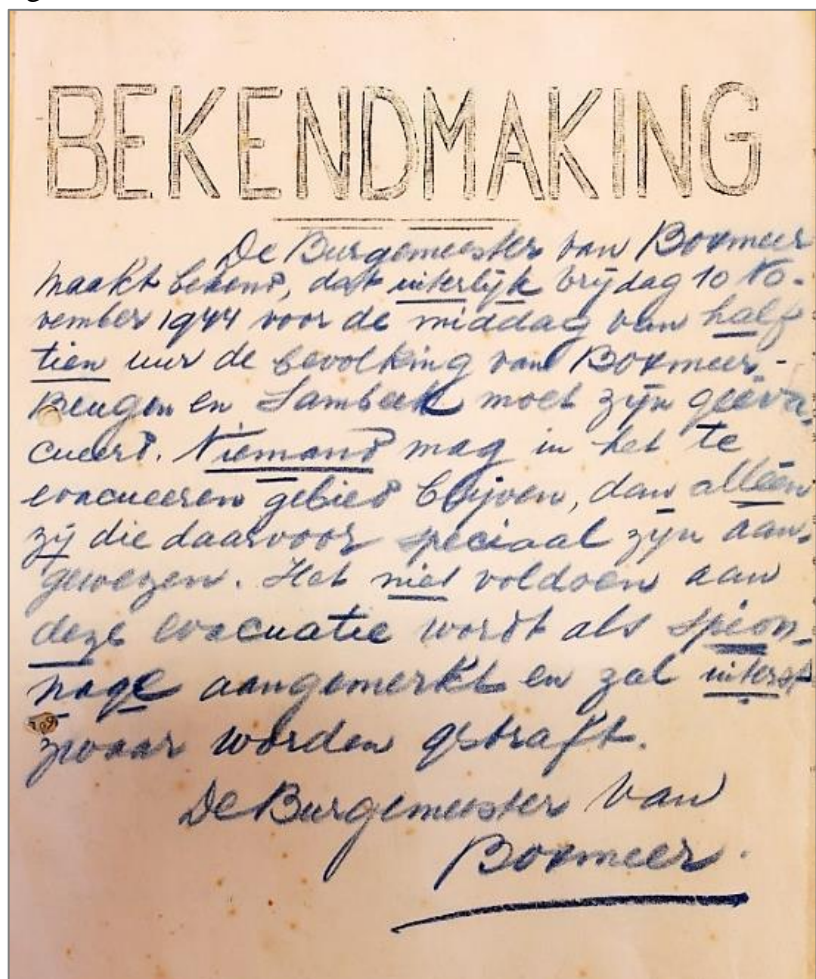
door: Jan Veekens.

De operatie Market-Garden verliep aanvankelijk grotendeels volgens planning. Echter het laatste deel daarvan, de verovering van de brug over de Rijn bij Arnhem, lukte niet. De aanval stakte en uiteindelijk moesten de Engelse troepen zich terugtrekken over de Rijn en werd de Betuwe en Maas en Waal frontgebied. Dit had ook grote gevolgen voor Oost Brabant. Het front kwam daar te lopen langs de Maas, vanaf Cuijk tot Vierlingsbeek/Overloon zo verder naar Venraij. De Duitse troepen bestookten vanaf de Limburgse oever de dorpen aan de overkant met granaatvuur. Ook kwamen er 's nachts patrouilles over de Maas en voerden sabotage aanvallen uit. Je kunt stellen dat overdag het Engelse leger de baas was, maar 's nacht trokken zij zich gedeeltelijk terug en konden de Duitse troepen gemakkelijk het gebied infiltreren. Zo werden de de torens van de kerken van Boxmeer, Beugen en Oeffelt door hen met springladingen opgeblazen, nadat deze al wekenlang van granaatvuur te lijden hadden gehad. Ook de molens waren een doelwit omdat die eveneens als uitkijktorens werden gebruikt. Voor de bevolking werd de situatie steeds nijpender, vele uren zat men in kelders te schuilen voor de inslaande granaten. Verschillende dagboeken beschrijven dit

Evacuatie

De militaire autoriteiten bevelen op 7 november algehele evacuatie van de bevolking wonende tussen de Maas en de spoorlijn Nijmegen-Venlo. Te beginnen met Oeffelt op 8 november 's morgens om 9.30 uur, verzamelpunt het postkantoor; Beugen 9 november, bij de boterfabriek; de Startwijk in Beugen, alsmede Boxmeer, op 10 november, verzamelpunt bij boterfabriek en bij de Witte Brug; Sambek 11 november, verzamelpunt Radioweg; Vortum en Groeningen 12 november, verzamelpunt Radioweg en Vierlingsbeek 13 november verzamelpunt op de weg van Vierlingsbeek naar Overloon bij de kruising naar St. Anthonis.

Zoals we op bijgevoegde bekendmaking van de burgemeester van Boxmeer kunnen lezen mag niemand achterblijven, met uitzondering van een aantal aangewezen personen. Niet voldoen aan deze op-roep wordt gezien als spionage en zal zwaar gestraft worden. Er ontstaat grote consternatie vanwege de korte tijd tussen aanzeggen, half vijf op de dag daarvoor, en vertrek al vroeg op de volgende morgen. Volgens de autoriteiten is de evacuatie maar voor korte duur en men moet in elk geval het volgende meenemen: het persoonsbewijs, distributiebescheiden, pensioen en spaarbankboekjes, babyvoedsel, babyflessen waar nodig, een mes, vork, lepel, bord en kop, twee dekens, matras (opgerold), één kinderwagen per gezin, één rijwiel indien het transport dit toelaat.

Huisraad moet men zoveel als mogelijk in een of twee kamers opslaan en de deur liefst behoorlijk afsluiten. Het huis op slot doen en de sleutel voorzien van een naam- en adreslabel inleveren bij de politie of burgemeester. Midden december zijn er tussen de Maas en de spoorlijn alleen nog maar militairen aanwezig. Incidenteel mogen bewoners overdag, alleen met een toegangs-pas, terug naar hun huis om nog wat spullen te halen.

Deze maatregel veroorzaakt een grote stroom vluchtelingen op de wegen naar de dorpen ten westen van de spoorlijn. Mede door het militaire verkeer, blijken de wegen zoveel verkeer niet kunnen verwerken en er ontstaan al snel opstoppingen.

Sommige gezinnen vinden onderdak bij familie of bekenden, maar een groot aantal moet ondergebracht worden bij de bevolking. Scholen e.d. zijn al gevorderd door de militairen en dus niet beschikbaar. Binnen de kortste keren zijn alle vrije kamers, stallen, schuren, hokken en kippenkooien bewoond. In veel dorpen is deze situatie niet houdbaar en worden grote aantallen vluchtelingen met vrachtauto's verder Brabant in vervoerd naar plaatsen als Gemert, Bakel, Boxtel, Schijndel, Tilburg, Vessum, Eindhoven, Eersel, zelfs nog verder tot in België toe.

Aantal evacués

Om een idee te krijgen hoeveel personen van huis en haard verdreven zijn, volgen hierna per dorp de aantallen vluchtelingen.

Om met Haps te beginnen. Eind november wordt aan het Militair Gezag bericht dat in het dorp 2000 evacués zijn aangekomen, voornamelijk uit Oeffelt, Cuijk en Beugen. Daarvan zijn 400 personen met vrachtauto's vervoerd naar Boxtel, 100 naar Hoge Mierde en 130 naar Helvoirt.

Beers heeft 1600 vluchtelingen, hoofdzakelijk uit Cuijk. In Mill zijn 1500 vluchtelingen en Zeeland heeft 350 evacués en 2000 militairen geteld.

In Grave, Escharen en Velp 1100 evacués afkomstig uit Nijmegen, Groesbeek, Bommel en Elst.

In Wanroij en Rijkevoort respectievelijk 1411 en 1068, en daarnaast nog 184 personen die bij eigen familie zijn komen wonen. In november zijn ruim 1000 personen vervoerd naar Tilburg, Eindhoven, Vessem en Eersel. In Wanroij zijn ook nog eens 2000 militairen ondergebracht.

In St. Anthonis, Oploo zijn 2250 vluchtelingen, hoofdzakelijk uit Boxmeer, Vierlingsbeek, Overloon en Venraij.

Daarvan worden er in november 1500 vervoerd naar Tilburg en Eindhoven, waarvan er later 800 weer zijn teruggebracht, zodat er op 4 december 1700 evacués aanwezig zijn alsmede een paar duizend militairen.

Ook ten noorden van het Land van Cuijk waren er veel evacués, zoals in Ravenstein 1425; in Berghem 1600; in Schaijk 1360; in Oss 3550; in Heesch 600; in Megen 925; in Lith, Lith-Oijen en Oijen 1700. Deze mensen kwamen in hoofdzaak van Nijmegen, Groesbeek, Ubbergen, Bommel, Elst, Driel en andere plaatsen in Maas en Waal.

Wanneer we bovengenoemde aantallen bij elkaar optellen dan waren er circa 12.500 mensen die vanuit de Maasdorpen naar de buurdorpen zijn gevlucht en nog eens eenzelfde aantal vanuit Gelderland naar plaatsen in het noord-oosten van Brabant.

Niet alleen de bevolking van de dorpen moest ver-trekken, maar ook al het vee. Deels nam men het mee, maar het overgrote deel bleef achter en werd verzorgd door een aantal aangewezen personen, veelal jonge boeren.

De dieren

Een maand later, rond Kerst, worden alsnog alle dieren met de verzorgers uit het gebied tussen Maas en spoorlijn geëvacueerd.

Op de verzamelpunten werden alle dieren op de hoeven gebrandmerkt met de initialen van de eigenaar.

Cijfers over aantallen zijn moeilijk te achterhalen, maar bij-gevoegde opgave over de dorpen Boxmeer, Beugen en Sambeek, opgemaakt door de burgemeester van Boxmeer, geeft een aardig

beeld daarvan. Samengeteld voor deze drie plaatsen: paarden 333; koeien 972; vaarsen 329; kalveren 537; varkens 1588; schapen 216 en geiten 106, totaal 4081 stuks.

Voor de andere Maasdorpen zullen vergelijkbare aantallen gelden. Naast het huisvesten van alle vluchtelingen en militairen, moesten ook deze dieren gevoerd en onder dak gebracht worden. In de winter een haast onmogelijke klus en die ongetwijfelt de nodige ontberingen zal hebben veroorzaakt.

Pas in februari/maart 1945 konden de eerste mensen terug naar het eigen dorp, waar men veelal een grote verwoesting aantrof, geheel of gedeeltelijk vernielde huizen, geen ruiten meer in de ramen, de pannen van de daken en wat nog erger was veelal leeggeplunderde huizen. Gelukkig werden er landelijke acties gevoerd voor vensterglas en kleding. Daarnaast kon men ver-goedingen aanvragen voor geleden oorlogsschade.

Bewoners mochten pas terugkeren als er huisvesting was, waar-door de laatste vluchtelingen uit bijvoorbeeld Overloon, soms pas in augustus/september 1945 vanuit Sint Anthonis weer terug naar huis konden.

Voor de dorpen in het Land van Cuijk kwam dus eigenlijk de bevrijding pas na de evacuatie in maart/april 1945. Afhankelijk van het ter beschikking komen van bouwmaterialen kon men werken aan herstel van huizen en gebouwen. Noodkerken werden gebouwd en ook de kinderen konden weer naar school, soms met enige aanpassingen, de jongens voor de middag en de meisjes na de middag, totdat alle scholen weer hersteld of opnieuw gebouwd waren.

Bron: BHIC 's Hertogenbosch:

- Gemeentearchieven Land van Cuijk.
- Archief Militair Gezag in Noord Brabant.

Aantal aanwezig vee in Distr. 20.

Boxmeer:		Totaal	91	stuks
paarden	"	"	304	"
koeien	"	"	74	"
vaarsen	"	"	141	"
kalveren	"	"	332	"
varkens	"	"	60	"
schapen	"	"	43	"
geiten	"	"		"

Beugen :		Totaal	153	stuks
paarden	"	"	368	"
koeien	"	"	126	"
vaarsen	"	"	215	"
kalveren	"	"	770	"
varkens	"	"	128	"
schapen	"	"	44	"
geiten	"	"		"

Sambesk:		Totaal	89	Stuks.
Paarden	"	"	300	"
Koeien	"	"	129	"
Vaarsen	"	"	181	"
Kalveren	"	"	486	"
Varkens	"	"	28	"
Schapen	"	"	19	"
Geiten	"	"		"

Het geëvacueerde, en door oorlogshandelingen verloren gegane vee is hierbij inbegrepen, daar het ons niet mogelijk is, hier een serieuze opgave van te verspreiden.

STATISCH BUREAUHOUDER
V. V. O.
DISTR. No. 20 TE BOXMEER

Opgave aanwezige dieren Boxmeer c.a.